

לע"נ ברוך בענדיס וב"ר מאיר גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע נשא דף השבוע מועד קטן ו'

פרנס השבוע לע"נ ר' ברוך בענדיס ב"ר מאיר גרוס ז"ל

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

פרנס היום ↓ Follow any track ←	(א) עם מראי מקומות	(ב) אליבא דהלכתא	(ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית
יום ראשון	☐ דף ו' עמוד א' עם רש"י ותוס'	☐ דף ו' עמוד א' עם רש"י	☐ דף ו' עמוד א'
יום שני לע"נ	☐ חזרה דף ו' עמוד א' <u>בענין האי צורבא מרבנן</u> ע' מאירי (מו"ק ה:) #1 דברי חיים (חו"מ ח"ב סי' נט') #2 משנה שכיר (פ' שופטים) #3 כתב עת זכור לאברהם (תשנ"ט דף שב-שג) #4	☐ דף ו' עמוד ב' עם רש"י <u>בענין יוצאין על כלאים, אם הכלאים נעשים הפקר, ואם יש איסור כלאים בהפקר</u> ע' רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טו'- יז') #1	☐ דף ו' עמוד ב'
יום שלישי	☐ דף ו' עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בענין שכר מתרומת הלשכה</u> ע' יהמ"ש (מו"ק פ"א מ"ב) #5 תוי"ט (מו"ק פ"א מ"ב) #6 שפת אמת (מו"ק ו.) #7 הערות הגריש"א (מו"ק ו.) #8	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #2 שו"ת יהודה יעלה (יו"ד ח"א סי' שנ') #3	☐ חזרה א' דף ו' עמוד א'
יום רביעי לע"נ ר' ברוך בענדיס ב"ר מאיר גרוס ז"ל	☐ חזרה דף ו' עמוד ב' <u>בענין רובע זרע ממין אחר ימעט</u> ע' רש"י (מו"ק ו:) ע"ש רשב"ם (בב"ב צד.) #9 תוס' (בב"ב צד.) #10 תוס' הרא"ש (מו"ק ו.) #11 תורת זרעים (כלאים פ"ב מ"א) #12	☐ <u>בענין עשיית עוגיות לגפנים ואמת המים בשביעית</u> ע' רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט') #4 דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #5	☐ חזרה א' דף ו' עמוד ב'
יום חמישי	☐ <u>בענין שיטת הרמב"ם ברובע הקב</u> ע' מב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' א') #13 תרע"א (כלאים פ"ב מ"א) #14 תורת זרעים (ריש הל' כלאים) #15	☐ <u>בענין בניית גדר וחפירה בשביעית וגדר מלאכת שביעית</u> ע' רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט') #6 דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #7 אגרות משה (יו"ד ה' סי' מח' אות ז'-ח') #8	☐ חזרה ב' דף ו' עמוד א'
יום ששי	☐ <u>בענין הפקר של שדה כלאים</u> ע' רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טז') #16 מנחת חינוך (מצוה רמה' אות י') #17 סמ"ע (חו"מ רעג') #18 דרך אמונה (הל' כלאים פ"ב הל' טז') #19	☐ <u>בענין מקיים כלאי האילן</u> ע' ערוך השולחן (יו"ד רצה טז'- יז') #9 שו"ת שאילת דוד (יו"ד ח סימן יא) #10	☐ חזרה ב' דף ו' עמוד ב'
שבת	☐ חזרה דף ו' מועד קטן ☐ חזרה דף ו' מגילה	☐ חזרה דף ו' מועד קטן ☐ חזרה דף ו' מגילה	☐ חזרה ג' דף ו' מועד קטן ☐ חזרה דף ו' מגילה
הוספות	☐ חזרה דפים ל"ב מגילה -ה' מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף		

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מועד קטן ו-ו:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני- בענין האי צורבא מרבנן

מראה מקומות: מאירי (מו"ק ה: 1), דברי חיים (חוי"מ ח"ב סי' נט"ו) #2, משנה שכיר (פי' שופטים) #3, כתב עת זכור לאברהם (תשנ"ט דף ש-שג) #4.

תוכן הסוגיא: שיטת המאירי שהרב הגדול בעיר הוטל עליו צרכי העיר. ולפי"ד הדברי חיים לכל רב המגיע להוראה יש לו להורות להנהל בני העיר אע"פ שלא מינהו ואע"פ שאינו הרב הגדול. והמשנה שכיר מסביר דהיכא דאין הרב יכול להשפיע מחמת בן אדם שמשפיל כבודו אין החורבן תלוי אלא בו. והגרש"ז זצ"ל מסביר דבזמן העבר היה עיקר מטרת הרב רק לעמול ולשקוד התורה אכן בזמן הזה יש להרב לקיים דברי גמ' שלנו לקחת חלק מעניני העיר ע"ש.

יום שלישי - בענין שכר מתרומת הלשכה

מראה מקומות: פיהמ"ש (מו"ק פ"א מ"ב) #5, תוי"ט (מו"ק פ"א מ"ב) #6, שפת אמת (מו"ק ו.) #7, הערות הגרישי"א (מו"ק ו.) #8.

תוכן הסוגיא: עיין בהרמב"ם שפירש שיוצין לכלאים בחוה"מ ועי"ז יש ריוח לתרומת הלשכה. והקשה עליו התי"ט שהרמב"ם ביד החזקה לא הביא את דין זה. והשפ"א הקשה על עצם הגמ' שלכ' טפי מסתבר לומר משירי הלשכה שתורמת הלשכה שאינו צורך הקרבן. ועי' מהגרישי"א שתי"ר קושיתו.

יום רביעי - בענין רובע זרע ממין אחר ימעט

מראה מקומות: רש"י (מו"ק ו:) ע"ש, רשב"ם (בב"ב צד.) #9, תוס' (בב"ב צד.) #10, תוס' הרא"ש (מו"ק ו.) #11, תורת זרעים (כלאים פ"ב מ"א) #12.

תוכן הסוגיא: רש"י מסביר דכוונת "רובע הקב" הוא שזרע רובע הקב. וכן פירש הרשב"ם בב"ב שלא כדעת התוס' שם שפירש שנשרשו כבר. ועי"ע מח' בין רש"י ותוס' הרא"ש אם הדין כאן לעקור מועט כדי שיהא פחות מכשיעור או שיעקור הכל. ועי' בהתורת זרעים שהקשה על עצם הדין שפירשו הראשונים שאי' מכדי' רק שיעור מחמת מראית עין אכן מדאוי' ברוב בטל אכן הקשה ע"ז דהדין הוא דאם כיוון לזרוע אפילו חטה אחת אסור דאוי' וע"ש מה שתי"ר.

יום חמישי- בענין שיטת הרמב"ם ברובע הקב

מראה מקומות: רמב"ם (הלי' כלאים פ"ב הלי' א') #13, תרע"א (כלאים פ"ב מ"א) #14, תורת זרעים (ריש הלי' כלאים) #15.

תוכן הסוגיא: שיטת הרמב"ם הוא שאם זרע אי' מכדי' הרי הוא לוקה. והקשה עליו רע"א דמדאוי' מותר כיון דלא עירב אדעתא לזרוע והניח בצ"ע. ועיין בתורת זרעים שחידש דשיעור של אי' מכדי' הוי שיעור במראת העין ואינו שיעור בביטול ע"ש.

יום ששי- בענין הפקר של שדה כלאים

מראה מקומות: רמב"ם (הלי' כלאים פ"ב הלי' טז') #16, מנחת חינוך (מצוה רמה' אות י') #17, סמ"ע (חוי"מ רעג') #18, דרך אמונה (הלי' כלאים פ"ב הלי' טז') #19.

מראה מקומות: הרמב"ם פוסק דגמ' שלנו שהתקינו שיהו מפירין שדה של כלאים. והמני"ח חקר אם ב"ד מפקירין או דהוי הפקר מעצמו וגם חקר אם רק התבואה הפקר או שגם השדה עצמה הוי הפקר. ועי' בהסמ"ע שתלה חקירה הראשונה במח' הטור וש"ע. ועי"ע בהדרך אמונה שהסביר כמה דינים בדין הנ"ל.

1. מאירי (מו"ק ה:)

אין בה אילנות. והוא מקום הראוי להם³, בידוע שלא נחרש הקבר אחר הציון, שאלו כן כבר נטעו אילנות לשם. ומגדולי המחברים⁴ פסקו, שאף אם מצא בה אילנות אין סומכין להקל, אלא אם כן היה שם זקן או תלמיד, שהתלמיד חוקר את הדברים בענין שהוא מכיר שצריך להוראה, שכל שהוא תלמיד ותיק בעירו, ואין שם גדול הימנו בחכמה, הוטלו עליו צרכי העיר, ואין לו להתנצל מהם. והוא שאמרו צורבא מרבנן דאיכא במתא, מילי דמתא עליה ידידיה רמיין. ושאר בני אדם אין בקיין ידע שמתר לנטוע בוז ולא בוז. ויש בסוגיא דרכים אחרים לקצת חכמי הצרפתים⁵, וזה עקר.

2. דברי חיים (חו"מ ח"ב סי' נט')

והאר"י בפלפול זימי הקדושים הללו ולרוב הטרודות לא אוכל הרחיב הדיבור רק את זה ראיתי להעיר מה שכתב כ"ח דתלמיד חכם מסתלק צפה [ע"י חוס' יומא י"ג ע"ג ד"ה כה"ג צ"ס הירושלמי] ולפענ"ד לא צענין דוקא רב ממנה מהקהל רק גדול הדור שעוסק בצרכי צבור אפילו שלא נמנה מפי הצבור וכמו שאמרו [במועד קטן דף ו' ע"א] האי לורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עליה רמיא וכמזואר נתרומת הדשן בפסקיו [סי' קכ"ח] דרשות לכל לורבא מרבנן המגיע להוראה להורות ולנהל בני העיר ואם כן אין הדבר תלוי צמינו בני העיר:

3. משנה שכיר (פ' שופטים)

והאיש אשר יעשה בודון בבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם [זו י"ב]

אמרתו לספר כאן למה שכתבתי לעיל מה ששמעתי מפי מר דודי הגאון הצדיק המגיד המפורסם כמו"ה משה כ"ץ ז"ל אבדק"ק נייטרא. כפ' שופטים כתיב [דברים יז, יב] והאיש אשר יעשה בודון בבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ה"א או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל וכל העם ישמעו ויראו ולא יידון עוד, עכ"ל הפסוק. ואמר הנ"ל ולא ידעתי בדיוק אם משמו או בשם רבו הגאון ר' שמעון סופר מקראקא ז"ל, והדקדוק מבואר מהו הלשון אשר יעשה בודון בבלתי שמוע, הכי הול"ל והאיש אשר לא ישמע אל הכהן כו', מהו אשר יעשה בודון בבלתי שמוע.

רק הענין הוא כך בס"ד, דכל מקום שהרב דמתא או הצורבא מרבנן דאיכא במתא דאמר אביי במו"ק [דף ו, א] ש"מ דצורבא מרבנן דאיכא במתא דכל מילי דמתא עליה רמיא, וצריך שיהיה השפעתו על כל יושבי דמתא והיו סרים למשמעתו, והיכא דהשפעתו נחלשה אצל בני המתא ודבריו אינם נשמעים, אין האשמה תלוי בו רק תמיד הוא הענין שישנם במתא אחר או שחיים שמבאישים ריחו אצל בני המתא מטעמים ומתלאים שונים, וחותרים עליו במחתרת להשפיל כבודו נגד עיניהם, ומבקרים עליו מומים שונים ומגדילים חטאי אצל ההמון עד שנשפיל לארץ כבודו, וממילא נלקחו השפעתו ממנו ואינו יכול להשפיע עליהם, וכל זה גרמו אלו השתים או האחד המטיל קנאה על הרב באשר שלא כיבדו כפי ערך הגדול בעיני עצמו, אבל לולי האיש הזה המשפיל לארץ כבודו, כל העם היו שומעים ויראו ממנו והי' יכול לפעול פעולות הרבה בהקלה, על כן כל האשם והעון הזה תלוי בראש איש האחד הזה. וזה שאמר הכתוב והאיש אשר יעשה בבלתי שמוע אל הכהן כו', היינו שהוא יגרם בעלילותיו שהעליל על הכהן העומד לשרת את ה' אלהיו שכל העם לא ישמעו אל הרב ושהוא פועל יוצא על אחרים שלא שמעו אל הת"ח, נמצא דכל החוב מוטל עליו ולא על העם, על כן בא העונש רק עליו, ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל, שרק אותו האיש בלחוד צריך לבער מישראל, אז וכל העם ישמעו ויראו ולא יידון עוד, עכ"ל רדב"ח.

4. כתב עת זכור לאברהם (תשנ"ט דף שב-שג)

והנה בדורות הקודמים ואפילו בדורות שלפנינו היה עיקר תפקיד הרב להכשיר רק את עצמו להיות עמל תמיד בתורה, כדי שיוכל להיות משיב כהלכה על כל מה שישאלו ממנו, כי אז היתה התורה חביבה על כולם וכל בניך למודי ד', ורבים היו השואלים את דבר ד', ולכן היה רק זה עיקר תפקידו של הרב. אמנם בזמננו אנו, וביחוד במדינות הרחוקות, אשר מסיבת אורך הגלות עוובה היא שמה התורה במדה מבהילה, שם מוטל על הרב לקיים מה שאמרו חכמינו ז"ל צורבא מרבנן דאיכא במתא, כל מילי דמתא עליה רמיא. וצריך הרב להתענין ולקחת חלק בכל עניני הצבור ככדי להכניס שם את הקדש ולהשגיח שכל דבר ודבר יסודר עפ"י רוח התורה, ולכן חוץ ממה שהרב צריך להכשיר את עצמו לתשובות, צריך הוא לעורר ולהכשיר את קהל עדתו לשאלות, בכחינה זו של מי שאינו יודע לשאול את פתח לו, ועל הרב בעצמו מוטל התפקיד לברוא וליצור את הצורך והנחיצות ברב, עיי זה שיעמוד תמיד על המשמר ולדבר אל העם השכם והעורר ללמד ולהוכיח ולהורות להם את הדרך הישרה אשר ילכו בה.

6. תוי"ט (מו"ק פ"א מ"ב)

אחי לפרושי ככל גרפי הרבים. מאוס דליטנה דמתיירו דאין דתנין. שם תוקנים בקרקע: ויוצאין אף על הגלגים. בגמ' רמי והתני בל' בלד' וכו' [בריש שקלים] ופליגא צבטוי ומד צבטוי כאלן צבטוי כאלן צבטוי. וכתבו הרמב"ם בסוף פ"ב דכלאים וטעמו דנדרובלמי איהא לך לאוקימתה. והא דקתני אף. דהכי תני בריש שקלים והתם שפיר קתני אף. ומ"ש הר"ב דטעמא דיואלין לפי שטעלן שכר על כך מתרומת הלשכה. בגמ'. וכתבו החושפות ולא היו מעילי דלכ צ"ד מתנה פליקן כדאשכחן וכו' ע"כ. ושנין צפירוש הר"ב מכנה ה' פ"ד דשקלים. ומתנה שהרמב"ם צ"ד מהלכות שקלים צכתבו כל הנה מתרומת הלשכה לא כתב לך דהכא: 1. ב' בושבין אה המים מואילן לאילן. כתב הר"ב דליטא ערמא אהל לא יסקה אה כל

5. פיהמ"ש (מו"ק פ"א מ"ב)

בחולו של מועד¹⁹. וכל צרכי הרבים, כגון כריתת הקוצים וישור המקומות העמוקים ובנין הגשרים וכיוצא בהן. והטעם שיוצאין המפקחים לעקור את הכלאים בחולו של מועד, מפני ששכר העוקרים חובה על בית הדין ולוקחים אותו השכר מתרומת הלשכה, ובני אדם במועד בטלים ושכר הפועלים בוזל ויש בכך ריוח לתרומת הלשכה²⁰. והלכה כחכמים.

7. שפת אמת (מו"ק ו.)

שם בגמ' מתרומת הלשכה ויבין להו קשה לי מגיל לומר מתרומת הלשכה דטפי מסתבר לומר משירי הלשכה כדאיתא צפ"ד דשקלים דכל מילי דלאו לוקר קרבן נינהו משירי הלשכה הם צבאין והגוי דמשיב הגמ' צכתבות (ק"ו). כולן לוקר קרבן נינהו חוץ מגיחי ספרים, וי"ל מאוס חומרא דס"ת בקרבן משבו אהל חוקן דכלאים מה לוקר קרבן אית צ"י ול"ע, ובתוי"ט הקשה למה השמיט הרמב"ם זאת דמתרומת הלשכה ויבין להו, ואפשר לפט"ד דכל דברי הגמ' הלא הם קודם התקנה להפקוד כל השדה שהיו עוקרין את הכלאים ומשלמים שכן מתרומת הלשכה ולכן חוקנו לאלת צבויה"מ, אבל אחר התקנה להפקוד כל השדה אפשר שלא היו עוקרין כלל הכלאים דממילא מי שזכה בשדה יעקור לו ואיכ' ליכא תשלומין כלל ומ"מ התקנה לאלת צבויה"מ לא וזה ממקומה, ודומק היא צבטוי, אחי' מלאחי צב' אחי' (ס"י תקנ"ד) שתי' כן קושיא התוי"ט:

14. תרע"א (כלאים פ"ב מ"א)

לשינא דקנסא וספק דאף ללישנא דדינא צריך לבור את כולו. וחידוש שלא העלו האחרונים כלל מזה. והרמב"ם רפ"כ דכלאים כתב זרע שנתערב בו זרע אחר אם היה אחד מכ"ד כו' עד שימעט את החטים או יוסיף על השעורים ואם זרע לוקה. ותמהני דהא מבואר בסוגיא דכ"ב הנ"ל דברובע כל עיקר המיעוט היו רק חומרא דכלאים וגם בירושלמי הובא בכ"מ במקומו מבואר הא דמותר להניף ולא היה כמבטל איסור כיון דמרכה לבטל מפני מראית עין היינו דמדאורייתא ממילא מותר כיון דלא עירב אדעתא לזרע. וא"כ איך כתב הרמב"ם זרע לוקה הא מדאורייתא לא היה כלאים וצ"ע ועיין בתשובת מצול מאש סי' מ': [אות ו] בהרע"כ ד"ה יבור. דמיחזי כמקיים. לפ"ז כב' מינים צריך לבור כל הכ' מינים כן כתב הר"ש. אבל הרא"ש כתב ד"ל דוקא מאותו מין שהתחיל לבור אם ישיר ממנו נראה כמקיים אבל מין האחר כיון דאין בו רובע ולא התחיל לבור ממנו לא היה כמקיים:

16. רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טז')

יד צמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים יהפך ואחר כך יזרע. ואם הוריד בהמתו לתוכה וקרסמה את הצומח הרי זה מותר לזרוע שם מין אחר: טז באחד באדר משמעין על הכלאים. וכל אדם יוצא לגנתו ולשדהו ומנקין אותן מן הכלאים. ובחמשה עשר בו יוצאים שלוחי בית דין ומסבבים לבדוק טז בראשונה היו עוקרין ומשליכין. והיו בעלי בתים שמחים שמנקין להן שדותיהן. התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שמצאו בה כלאים. והוא שימצאו בה מין אחר אחד מעשרים וארבעה אבל פחות מכאן לא יגעו בה: יז וחוזרין שלוחי בית דין בחולו של מועד הפסח לראות האפיל שיצא. וכלאים שהנצו אין ממתניגים להן אלא יוצאין עליהן מיד ומפקירין את כל השדה אם יש בה אחד מעשרים וארבעה:

15. תורת זרעים (ריש הל' כלאים)

ונראה לומר בדעת הרמב"ם, שהוא סבר דעיקר האי שיעור דא' מכ"ד אינו כלל דין שיעור בדינא דביטול, ומה דמותר לזרוע בפחות משיעור זה לאו מטעם ביטול נגעו בה, דבאמת לא שייך כאן כלל דינא דביטול מכמה טעמים, חדא דהרי ב' מינים היו דבר הניכר ובדבר הניכר לא אמרינן ביטול ברוב, וכבר העיר בזה התיר"ט שם; ועוד דמיש כלאי זרעים מכלאי בגדים, דתניא בנדה ד' ס"א בגד שאבד בו חוט של כלאים דאינו בטל, וביארו הראשונים דכיון דעיקר איסורו הוא ע"י תערובת לא שייך ב' ביטול ברוב, וכבר הובא קושיא זו בתשובת הרשב"א סי' רנ"ט. אלא עיקר טעמא דהאי דינא הוא עפ"מ דמבואר בהרבה מקומות במ"ס זו דעיקר יסוד דינא דכלאי זרעים תלוי במראית העין, והיינו כל זריעה שיש בה ערבוביא לפי מראית העין אסורה משום כלאי זרעים, אבל אם אין בה ערבוביא או לא חיישינן כלל מה שיונקים זמ"ז, דהא תנן בפ"ב מ"ז: ה"י ראש תור חטים נכנס בשל זרעים מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו, וכן תנן בפ"ג מ"ה: גוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא א' ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו חו נוטה לצד זו, הרי להדיא, דאף שיש כאן תערובת היניקה אפ"ה מותר, כיון שאין כאן ערבוביא. וכן כל שאר ההרחקות

18. סמ"ע (חומ"מ רע"ג)

אם בלא לידו והיינו שמופס כד' א' כפירי וכו' השני חותך ואחר שחטט משיר פירותיה לטוב בל"ח ואח"כ מקב"ל יחד אזי מוליחין אותו מיד אחר שגא לקחתן ואם אינו מופס כהם נעת המיחוך אין בהן משום גול גמור אלא משום דרכי שלום: יז בה. שפסדין הששתן. ויחא ליה לבעל הפסמן שיעקור השחלים מהפסמן והעומד על המילר אינו מפסיד לפסמן ואם כבר הוקשו השחלים עד שרצו לטול ממנו זרע לזרוע מו אינו יונק מהקרקע שיקלקל הפסמן על ידו ולא יחא מו לבעלים כשיעקרו אחרים: יח בו. אחד פס"ד פס"ק בו. הוא רובע הקב לקאה שהפאה ו' קבין שהשדה נאסרה ממנו כליתא כהלכות כלאים: כז. מפקירין ב"ד כ"ה השדה. הממנר לטעמו חז"ל ש"י כ"ב שלישי הפקר עד שהצ"ד יכרוז עליו שהוא הפקר אבל מדברי הטור משמע שמשלמו הוא הפקר ועד"ר שם כמנתי טעם לדברי הטור שס"ל שמשעה שנכרזו עוברי עברי שלא היו מוכרי' נאסרו כלאים דשדה עשו חז"ל תקנה זו שכל שדה שימנא בו א' מכ"ד ממין אחר יהא כל השדה הפקר ע"ש רמ"א לזה:

19. דרך אמונה (הל' כלאים פ"ב הל' טז')

באדר כשהכריזו ענין ונמצאו עוברין שמשחין ומקיימין כלאים בשדותיהן עד שיבואו שלוחי צ"ד: (עד) שיהו מפקירין. (קב) שלוחי צ"ד שמלאו כלאים מפקירין את כל השדה (קג) דהיינו הפירות של כל השדה ולא הקרקע עד שיעקור את הכלאים אבל אם עבר וזכה הבעלים מההפקר קודם שזכה בו אחר הרי הוא שלו ואם לא עקר לא מהני זכייתו מההפקר דשוב היו הפקר ואם זכה בה אחר ועוסק בעקירתו זכה בה ואם הזוכה מקיימן צ"ע אי הוי הפקר מעלמו או שפן שלו עד שיבואו שלוחי צ"ד ויפקירוס, ואם עבר עליהן והן הפקר בשעת הנחת שליש או לאחר הנחת שליש הן פטורין מתרומות ומעשרות כדין הפקר [מיהו אם עשה מהן גורן חייבין מדרבנן כמו שיבאר בע"ה צפ"ג מתרומות ה"י צ"ב] (קד) וכן אם מלאו כלאי הכרם הפקירו כל השדה (קה) ואם מלאו אילן מורכב צ"ע אם מפקירין ואפשר שלא היו שלוחי צ"ד משגיחין כלל בפרדסים של שאר אילנות דהרכבה לא שיחא חוץ מהכרם (קו) ואם מתברר לשלוחי צ"ד שצעה"ב לא ידע ולא פשע אין נוקקין לו ואין מפקירין השדה (קז) וכ"ז צומן שהיו שלוחי צ"ד יולאין הן מפקירין השדה אבל אין השדה נעשה הפקר כ"ו שלא הפקירוס שלוחי צ"ד ולכן צוה"ז שאין כח צ"ד לעשות כן אינו הפקר

17. מנחת חינוך (מצוה רמה' אות י')

מכלאים הל' ט"ו—י"ז. ועיין טור חומ"מ סי' רע"ג דעמו דהפקר הוי חיקף, אף שהצ"ח דין לא הכריזו. וצ"ח יוסף דעמו דהצ"ח דין מפקירין, וכל זמן שלא הכריזו אינו הפקר, ע"ש. וצ"ע [צ"ח] אם הצ"ח דין מפקירין או דהוי הפקר מעלמיה, אם לא קנסו רק הפסחה זו שצדה אל גוף השדה אינו הפקר, או אפשר דגוף השדה הוי הפקרי. וצו"ח פשוט דגם הבעל השדה יכול לזכות בו ככל הפקר דעלמא, ומכל מקום קנסא הוא לו, דהרבה פעמים יזכה אחר, וגם הוא צעלמו לר"ך לעשות קנין חדש לזכות מן ההפקרי, כמו שכתב צו"מ שם ס"ד.

ופירות של כלאי זרעים חייבין במחנות עניים ובתרומות ומעשרות וכן אילנות המורכבין פירותיהן חייבין בכל צוה"ז (קח) וכל אדם הרואה כלאי זרעים רשאי לעקורן אבל לא לטעמן לעלמו וכן רשאי לקוח את האילן המורכב באינו מינו אבל לא ליקח לעלמו ואם אין האיסור ברור אין רשאי אף לקוח: (צה) מין אחר. וכן צ" מיניו מנטרפין לאחד מכ"ד אם שניהן כלאים כ"ל ה"ב: (ער) לא יגעו בה. וגם צעה"ב אין חייב לעוקרה כיון שלא זרעה בכונה ולא יחא ל"י בה כ"ל ה"ז: (עז) האפיל שילא. הזרעים שנחאחרו (קט) כגון שעורים ושגולת שועל ושיפון ומיני קטניות ועדיין לא היו ניכרין צט"ו באדר (קי) וכן הירקות שניכרין יותר מאוחר מהזרעים (קיא) ומותר לעקור צהוה"מ הכלאים: (עח) וכלאים שהנצו. (קיב) ר"ל הא דאמרי' שאין יולאין לפני ט"ו באדר הוא דוקא בצמחא אבל אם ידוע שהקדימו הנשמים השנה וכבר הניו הזרעים לפני כן זכין אם ידוע שיש שדות שהקדימו להנץ יולאין עליהן מיד ואין ממתינין לט"ו באדר (קיג) מיהו נראה דאין מפקירין כל השדה עד שידעו לנעה"ב מקודם שעליו לעקור ואם אין רוצה לעקור אז מפקירין וכנ"ל: (עט) ומפקירין את כל השדה. (קיד) ויחמך שנמקוס שמפסיק גדר כבר נקראת שדה אחרת ואין מפקירין אותה:

מועד קטן ו-ו:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי- בענין יוצאין על כלאים, אם הכלאים נעשים הפקר, ואם יש איסור כלאים בהפקר

מראה מקומות: רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טו-יז') #1, דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #2, שו"ת יהודה יעלה (יו"ד ח"א סי' שני) #3.

יום רביעי- בענין עשיית עוגיות לגפנים ואמת המים בשביעית

מראה מקומות: רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט"ו) #4, דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #5.

יום חמישי- בענין בניית גדר וחפירה בשביעית וגדר מלאכת שביעית

מראה מקומות: רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט"ו) #6, דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) #7, אגרות משה (יו"ד ה' סי' מח' אות ז' ח"ו) #8.

יום ששי- בענין מקיים כלאי האילן

מראה מקומות: ערוך השולחן (יו"ד רצה טז'-יז') #9, שו"ת שאילת דוד (יו"ד ח סימן יא) #10.

ענין א' בענין יוצאין על כלאים, אם הכלאים נעשים הפקר, ואם יש איסור כלאים בהפקר

הלכות כלאים פרק ב

1. רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טו-יז')

ימים (ס) אם היתה שדהו רוח (סא) ואחר כך הפכה במחרישה (סב) ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את כולה * עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה אלא חורש את השדה (סג) כדרך שחורשין אותה קודם המטר (סד) כדי שתרוה: י"ד (סה) צמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים * יהפך ואחר כך יזרע. * ואם הוריד בהמתו לתוכה (סו) וקרסמה את הצמח הרי זה מותר לזרוע שם מין אחר: טו (סז) באחד באדר (סח) משמיעין על הכלאים. וכל אדם יוצא (סט) לגינתו ולשדהו ומנקין אותו מן הכלאים. * (ע) ובחמשה עשר בו (עא) יוצאים שלנחי בית דין ומסבכים לבדוק: טז (עב) בראשונה היו * עוקרין ומשליכין והיו בעלי בתים שמחים (עג) שמנקין

דרך אמונה

2. דרך אמונה ובאור ההלכה (שם)

בעין מעל"ע: (ס) אם היתה שדה רוח. (פא) דהיינו שדה רטובה ומלוחלת כמו טיט (פב) אבל אם היתה שדה גרד דהיינו שדה יבשה שזה יומר ואין לה זמן קבוע וצריך להמתין עד שיראה שצמח או שחריש וגם בשדה רוח אם ראה שצמח אפי' חוץ ג' ימים יכול לחרוש מיד דפעמים שממהר לזרוע חוץ ג' ימים אלא דנסתמא צריך להמתין ג' ימים: (סא) ואח"כ יהפכה במחרישה. דעיי"ז מקלקל את החטים ושוב לא יצמחו: (סב) ויזרע המין האחר. אבל אסור לו לזרוע לפני שהפך על דעת שיעקור את החטים כשיצמחו (פג) וצ"ע אם איסור זה מה"ט או מדרבנן: (ג) כדרך שחורשין אותה קודם המטר. (פד) שיחד המחרישה עושה תלמים רחבים למעלה וקצרים למטה נמצא שעומק המחרישה אינו אלא צלמ"ע הגומא (פה) ואע"ג שאינו בטוח שהחרישה הפכה את כל החטים ואפשר שיצמחו בין השעורים רובע לפאה מ"מ עכשיו עשה מעשה שמראה דלא ניחא לוי' בהן לא מקרי כלאים (פו) וכשיצמחו יעקרו כדן רואה כלאים בשדהו (פז) והר"ש כתב דתלמים האלו בודאי לא ישרירו רובע לבית סאה: (סד) כדי שחרוה. (פה) שדרך לחרוש שדה זרועה קודם המטר כדי שיכנס המטר לתוכו [כמבואר בשנת ע"ג ב'] וזה החרישה ג"כ אינו עמוק כ"כ: (סד) צמחו החטים כו'. (פט) הוא הדין דלעיל בהלכה

דמרי מקצת היום ככולו לא אמרי' והתם אין נ"מ בזה לדינא דקו"ל ש ב' שנתות ונע"י בחו"א שביעית סי' י"ז סק"ט [אבל כאן זה נ"מ לדינא וצ"ע אם קו"ל כרבינו שם: * עד שלא תשאר חטה אחת. דלא חימא שם משאיר חטה א' הו"ל כמתרב כוונה דאסור כנ"ל ה"ו שהרי ראה בזרענת חתלה: * יהפך ואח"כ יזרע. ע"י בראב"ן סי' ג"ג פ"ו ח"ד במשנה זו והוא דלא ככל הראשונים: * ואם הוריד בהמתו. יצ"ע לפמ"ש"כ בחו"א דה"ה קצירה מהני למה נקט בהמתו וי"ל דרבותא נקט דאע"ג דהבהמה אינה אוכלת הכל ומשאירה קצת כיון דגלי דעמי' דלא ניחא לוי' שני מיהו אם יראה יותר מא' מכ"ד לטאה צריך לעקור ועי"ל דהבהמה משאירה יותר מהשרשים למעלה וס"ד דאיכא מראית עין קמ"ל דמותר: * ובחמשה עשר בו. מדברי רבנו מבואר דגם כשכ"ד מסקרין כל השדה יוצאין בט"ו באדר ובחוב"מ אבל בפ"י ר"מ בחו"ק ו' ב' א"י דאחר שכ"ד תקנו שיהו מסקרין כל השדה יוצאין בשאר הימים והיינו משום דגמ"מ שם אמרי' מ"ש בחוב"מ דנפקי משום שטר פטולה דמוזלי גבן משום דיהבינן להו שטר מתרומת הלשכה וס"ל דאחר ששלוסי ב"ד א"ל לעקור רק להפקיר אין צורך לטכור פועלים מתרומת הלשכה דאפשר לשלוח שליח בעלמא ולכן א"ל דוקא בחוב"מ אבל רבנו ס"ל דגם לטכור שלוחין שילכו לראות בכל השדות צריך ע"ז מעות מתרומת הלשכה ולכן אין יוצאין אלא בזמנים שקבעו וכ"כ רבנו בהדיא בפ"ו מה' יו"ט הי"א: * עוקרין ומשליכין. רבנו הביא התקנה השני' המבואר בחו"ק ו' ב' שהיו משליכין להפקר ולא הביא התקנה הראשונה שהיו משליכין לפניו כדי וק"כ מיהו גם ה"ה דהיו משליכין אינו אלא בזמן שהיו ב"ד שלוחין שלוחין אבל בזה"ו אינו הפקר כלל וצריך להשאירו בחוף השדה

הקודמת אלא דבא לאשמעי' כאן דאם כבר צמחו קצת יש עוד חוץ מחרישה דהיינו שיריד צמחה שחלכל את הצמח ושוב לא יצמח יותר: (ס) וקרסמה. פ"י נשכה ואכלה את הצמח ואע"ג ששאר הפרש בארץ שוב לא יצמח (ז) וה"ה דמהני אם קצת את החטים ששוב לא יצמחו דחטים אינן כמו קנבוס ולוף והמינים דלעיל הי"ב שחורשין וזומחין אלא אחר שקצרו שוב אין זומחין: (ט) באחד באדר. שהוא סוף החורף (אל) וגדלו הזרעים קצת ויזין ניכר ואפשר להבחין אם יש כלאים (כג) ואם היא שנה מעוברת משמיעין באחד באדר שני: (סח) משמיעין. (כג) ב"ד מכריזין שכל מי צמח כלאים בשדהו שימעטנו עד שלא ישאר אחד מכ"ד לשדה: (סט) לגינתו ולשדהו. (כד) וכן לכתמו לנקותו מכלאי הכרם: (ע) ובחמשה עשר בו. (כה) אפי' בכרכין המוקפין חומה ששם הוא פורים: (עא) יוצאים שלוחי ב"ד. (לז) ואע"פ שכבר הכריזו עליהם באחד באדר לא היו סומכין על ההכרזה דשמא לא עקרום בעלים והיו הם יוצאים ועוקרים אותן (לז) ושוכרין אותן מדמי תרומת הלשכה (לח) דהיינו מותר הלשכה דלכ"ב ב"ד מתנה עליהן שילכו לזרעו לזרעו (לט) וגם בזה"ו יש לב"ד לעשות כן אם יש כח בידם: (עב) בראשונה היו עוקרין. (ק) שלוחי ב"ד היו עוקרין את הכלאים שמאלו ומשליכין החוזה על הדרכים לרבים משום קנס: (עג) שמנקין להן שדותיהן. (קא) מן הכלאים וחוסכין להן הטורח לעקור הכלאים ולא היו חוששין לעקור את הכלאים באחד

באדר

ציון ההלכה

(פא) פסחים כ"ה א': (פג) חו"א שם סק"ל: (פג) חו"א סי' ב' סק"ד וסי' ד' סק"ד ובראב"ן סי' כ"ג מלאמי דלוקה אם זרוע לפני שהפך: (פד) חו"א סי' ד' סק"ה: (פה) שם סק"ד: (פו) שם והיינו אם יהי' א' מכ"ד לב"ס: (פז) חו"א שם סק"ה וכ"כ י"י בן מלכי צדק ועי' רש"י: (פח) רבנו בניהמ"ש: (פט) ודבריו כ' דקמ"ל דס"ד כיון דצמחו גדולים יזכור לעקור ויהא מותר לו לזרוע ואח"כ לעקור קמ"ל דאסור: (ג) חו"א סי' ד' סק"ח: (לא) רש"י מנייה י"ג ב' ובתלמוד ר"י מפריש מו"ק ו' א' משמע שעכשיו זמן זרעה ומזירין שלא יזרעו כלאים וצ"ע: (כג) ירו' ריש שקלים וכ"כ נמארי' שם: (כג) רש"י במנינה שם ורע"ב ריש שקלים ומש"כ שם בשם רבותיו הוא הרא"ש וכבר ביארנו בזה"ל בה"ז שכל הראשונים חולקין ע"ז וק"כ רבנו בסמוך בני ב"ד וה"ה בני יחיד: (כד) רבנו בניהמ"ש בשקלים וכ"ה בשיטה לתלמיד ר"י מפריש בריש מו"ק: (כה) סי' רבנו משולם בירו' שקלים ועי' נמארי' מו"ק ו' א' ודבריו כ"כ: (לז) רע"ב ריש שקלים: (לז) מו"ק ו' א': (לח) חו"א מו"ק שם ותלמיד ר"י מפריש שם ע"ש: (לט) הלכות א"י לטורח ה' כלאים אוח' ב' ושם כתב דנשמיעה אין יוצאין דהכל הפקר: (ק) מו"ק ו' א': (קא) חו"א סי' א' סק"ט: *

יב

דלריות כלאים פרק ב

1b. רמב"ם (הל' כלאים פ"ב הל' טו-יז')

להם שדויתיהן התקינו * (עד) שיהיו * מפקירין את כל השדה שימצאו בו כלאים. והוא שימצאו בה (עה) מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מיכן (עו) לא יגעו בה: יץ וחוזרין שלוחי בית דין בחולו של מועד הפסח לראות (עז) האפיל שיצא. (עח) וכלאים שהנצו אין ממתנינם להם אלא יוצאין עליהן מיד (עט) ומפקירין את כל השדה: אם יש בה אחד מעשרים וארבעה:

באור ההלכה

2b. דרך אמונה ובאור ההלכה (שם)

דרך אמונה

לכזה"ב כמבואר בחו"א: * שיהיו מפקירין כו'. מכן בחו"א סי' ב' סק"א כמד דלוינו הפקר מעצמו אלא כ"ד לריבין להפקיר ומש"כ חו' נב"ק פ"א א' דהוי הפקר כמד דלרווחא דמילתא כמדון ע"ש אבל לשון הרא"ש שם דאי הוי גי' שיעור כלאים הוי הפקר כו' לנלו' נראה דהוי הפקר מעצמו וכ"כ הטור בחו"מ סוף סי' רע"ג דכל כלאים הוי הפקר מיהו נב"י שם תמה ע"ו דדוקא כש"ד מפקירין הוי הפקר ובדרישה מיישב זה וע"ש נב"ח שדעתו דגם דעת הטור שרין להזכיר תלה. ובמאירי ובפסקי רי"ד נמו"ק כמדו כלשון רבנו שיהו מפקירין משמע שאינו הפקר מעצמו וכן נרטיב"א שם כמד נהדיא שמפקירין מדין קנס שלא תקנו אותו כשהכריזו עליו בלדר וא"כ בזה"ו שאין מכריזין אינו הפקר וכן מלמדי בפי' רבנו שמואל בר שילור לירושלמי שקלים שכ' הוי מפקירין השלוחין ועי' נמכתב מרן שהעתיק בס' חוקות שדה עמוד ל"ט שהסכים לדי' הנ"ח דגם הטור ס"ל כן. ועי' מוספתא רפ"ה כלאי זרעים אסורין משום גזל ומייבין נמעשר ומוכה ג"כ דלוינו הפקר מעצמו אבל בנה"כ מוכה שם דהוא הפקר דודאי לא ניחא לוי: * מפקירין כל השדה. מניא בחוספתא ספ"ב ישראל שקיים כלאים בתוך שדהו אין הכהנים נכנסין לחוכה אלא רואין אותה כליון בית הקברות והוא חקקה דרבנן משום קנס וז"ע למה השמיטו רבנו אמנם באו"ו ה' אבילות סי' תכ"ג הניא שי"מ נדחנר עסקין שלא הוי' מניח כלאים בתוך שדהו לולי שיש שם קברים והכל אסור. בהנאה ולכן לא יכנסו הכהנים לחוכו וי"ל דלכן השמיטו רבנו ג"כ וז"ע:

באדר כשהכריזו עליהן ונמלאו עוברין שמשהין ומקיימין כלאים כשדויתיהן עד שיצאו שלוחי ב"ד: (עד) שיהיו מפקירין. (קג) שלוחי ב"ד שמלאו כלאים מפקירין את כל השדה (קג) דהיינו הפירות הל כל השדה ולא הקרקע עד שיעקור את הכלאים אבל אם עבר וזכה הבעלים מההפקר קודם שזכה בו אחר הרי הוא שלו ואם לא עקר לא מהני זכיימו מההפקר דשוב הוי הפקר ואם זכה בה אחר ועוסק בעיקרן זכה בה ואם הזוכה מקיימן ז"ע אי הוי הפקר מעצמו או שהן שלו עד שיצאו שלוחי ב"ד ויפקירוס, ואם עבר עליהן והן הפקר נשעת הנאת שליט או לאחר הנאת שליט הן פטורין מתרומות ומעשרות כדון הפקר [מיהו] אם עשה מהן גורן חייבין מדרבנן כמו שיתבאר בעו"ה בפ"ב מתרומות הי"ב] (קד) וכן אם מלאו כלאי הכרס הפקירו כל השדה (קה) ואם מלאו אינן מורכב ז"ע אם מפקירין ואפשר שלא היו שלוחי ב"ד משגיחין כלל בפרדסים של שאר אילנות דהרכבה לא שכיחא חוץ מהכרס (קו) ואם מתבאר לשלוחי ב"ד שנעה"כ לא ידע ולא פשע אין נזקקין לו ואין מפקירין השדה (קז) וכ"ו בזמן שהיו שלוחי ב"ד יוצאין הן מפקירין השדה אבל אין השדה נעשה הפקר כ"ו שלא הפקירוס שלוחי ב"ד ולכן בזו"ו שאין כח ביד ב"ד לעשות כן אינו הפקר

ופירות של כלאי זרעים חייבין במתנות עניים ובתרומות ומעשרות וכן אילנות המורכבין פירותיהן חייבין בכל בזה"ו (קה) וכל אדם הרואה כלאי זרעים רשאי לעקורן אבל לא לטולן לעצמו וכן רשאי לקוף את האילן המורכב באינו מינו אבל לא ליקח לעצמו ואם אין האיסור ברור אין רשאי אף לקוף: (עה) מין אחר. וכן ב' מייגוס מטטרפין לאחד מכ"ד אם שניהן כלאים כנ"ל ה"ב: (ער) לא יגעו בה. וגם בעה"כ אין חייב לעוקרה כיון שלא זרעה בכונה ולא ניחא לוי' בה כנ"ל ה"ו: (עז) האפיל שיצא. הזרעים שנמאחרו (קט) כגון שעורים ושבלות שועל ושיפון ומיני קטניות ועדיין לא היו ניכרין בט"ו באדר (קי) וכן הירקות שניכרין יותר מאוחר מהזרעים (קיא) ומוחר לעקור בחוה"מ הכלאים: (עח) וכלאים שהנצו. (קיב) ר"ל הא דאמרין שאין יוצאין לפני ט"ו באדר הוא דוקא בסתמא אבל אם ידוע שהקדימו הגשמים השנה וכבר הנצו הזרעים לפני כן זכין אם ידוע שיש שדות שהקדימו להנץ יוצאין עליהן מיד ואין ממתניין לט"ו באדר (קיג) מיהו נראה דאין מפקירין כל השדה עד שיודיעו לבעה"כ מקודם שעליו לעקור ואם אין רוצה לעקור אז מפקירין וכנ"ל: (עט) ומפקירין את כל השדה. (קיד) וימתן שבמקום שמפסיק גדר כבר נקראת שדה אחרת ואין מפקירין אותה:

ציון ההלכה

(קג) חו"א שם ובסי' ב' סק"א: (קג) שם סי' א' סקט"ו וכ"ה נהדיא בטור חו"מ סי' רע"ג ופלא על המנ"ח מזה רמ"ה סק"ו שנסתפק בזה: (קד) פיהמ"ש לרבנו ריש שקלים וכ"כ רבנו בחסונותיו ועי' נמשכני יו"ד סי' ס"ו (ד"ה ורליחית) שחמה מנ"ל לרבנו הא: (קה) חו"א שם ובנרדב"ו פ"א ה"ו כמד דגם באילן המורכב הוי מפקירין: (קו) חו"א סי' ד' סק"ג: (קז) שם סי' א' סקט"ו וסי' ב' סק"א: (קח) חו"א שם ומשמע ברור סוף ערלה דמזיה לעוקרן ע"ש וכ"כ נחשו"י שו"מ מה"ד ח"ב סי' קמ"ו: (קט) חלמיר ר"י מפרשים נמו"ק: (קי) מאירי מו"ק ו' ב' וכת'י בתרא נגמ' שם ורבנו השמיט חו' זה משום דירושלמי ריש שקלים אי' רק תירוצ' קמא ומשמע דס"ל דיש גם ירקות שמקדימין: (קיא) ע"י מאירי ור"י מפרשים ריש מו"ק ולא כמ"ש בחוקות שדה עמוד ט"ו בשם עמק הלכה: (קיג) שיטה לחלמיר ר"י מפרשים ומאירי מו"ק ו' ב' ובמאירי משמע שכ"ו שהן עדיין עשנים מקרי אין נינן ניכר עד שיהא ניכר הפרט של הפרי וז"ע: (קיג) פשוט: (קיד) ואולי תלוי בשיעורי מפקירין לפאה בפ"ג ממתכ"ע וז"ע:

אליבא דהלכתא

מועד קטן דף ו'

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

3. שו"ת יהודה יעלה (יו"ד ח"א סי' שני')

שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - יורה דעה סימן שנ

ואי ב"ג מוזהר גם על הקיום כלאים הנה בישראל גופי' תמה המ"ל והכ"מ בפ"א דין ג' מכלאים על הר"מ שפסק אסור לקיים כלאים לדעת יש מי שאומר פסק הרמב"ם כר"מ והא רבנן פליגו בע"ז ס"ד וס"ל מותר לקיים ואין הלכה כר"ע מחביריו. וראיתי בשו"ת חתם סופר סי' רפ"ח שתי' משום דסתם משנה במכות כ"א אתי' כר"ע פסק כן ושוב הקשה האיכא סתם משנה ריש מס' דמאי בנות שקמה ופי' הרע"ב תאנה מורכב בערמון היינו כרבנן דשרו לקיים הרכבה ותי' דמיירי בלקח יחור ממורכב של גוי דשרי לנטעו יעו"ש. ובמח"כ לק"מ לפמ"ש תוי"ט ריש דמאי שם ובפ"א דכלאים משנה ח' בשם הרמב"ם דמפרש דבנות שקמה היינו שקמה תאנה שגדל ביערים אלא פי' בנות ר"ל הפירוה / הפירות / ולא סתרי סתמי אהדדי רק לפי' הרע"ב דשקמה לחוד ובנות שקמה לחוד שהוא מורכב והרע"ב באמת מצי' ס"ל הלכה כרבנן דר"ע. ובלא"ה נמי גם להרע"ב לק"מ דהא התם הקלין שבדמאי תנן בנות שקמה וטעמא שהקילו באלו פירות שא"צ לעשרם דמאי לפי שחזקתן באין פירות אלו מן ההפקר לפי גריעותן כמ"ש הר"ש והרע"ב בשם ירושלמי וכיון שאילן הפקר הוא לא שייך ביה כלל לומר שאסור לקיים אילן המורכב שאין כאן בעלים מקיימים אלא ע"ה המוכר פירות אלו לקטן מן ההפקר דאחר שהורכב באיסור או ע"י קטן הפקירוהו הבעלים משום איסור מקיים דשוב לא עבדי איסור מקיים וכמ"ש במשנה ריש שקלים התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה משמע דשוב לא יעברו באיסור / באיסור / מקיים וכן מוכח מתוספת' פ"ד דמכות ומייתי ליה ה"ה והמ"ל בפ"א מחמץ המשייר חמץ בפפס / בפסח / והמקיים בכלאים עובר בל"ת אבל אין לוקה עליהן לפי שא"ב מעשה כו' הרי השוה אותם ובחמץ לא יראה לך כו' שלך אי אתה רואה כו' אבל בשל הפקר שוב אין עובר ולתוס' ה"ט דביטול מהני משום הפקר הוא א"כ ה"נ מקיים בכלאים דומי' דמשייר חמץ בפסח בהפקר אינו עובר דשדך דייקא ואין מקום לקו' הגאון הנ"ל וצע"ג.

ענין ב' - בענין עשיית עוגיות לגפנים ואמת המים בשביעית

קא הלכות שמיטה ויובל פרק א

4.רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט')

יפסדו: ט (פא) * ועושיין עוגיות לגפנים. (פב) ועושיין את אמת המים כתחלה (פג) וממלאין את

דרך אמונה 5. דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) באור ההלכה

* ועושיין עוגיות לגפנים. כמו"ק ג' א' יכול לא יקשקש חמת הימים ולא יעדר חמת הגפנים ולא ימלא נקעים מים ולא יעשה עוגיות לגפנים מ"ל שדך לא תורע ורעה בכלל היחה ולמה יתנה להקיש אלי' ולומר קך מה ורעה מיוחדת עבודה שבשדה ושכרס (דנטיעה בכרס הוא בכלל ורעה בשדה ומכאן משמע דנטיעה דאורייתא) חף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרס יש בה ג' פירושים דרש"י וסו' מפרשים כפשוטו דכל המ עבודות דלעיל הם נוהגים גם בשדה וגם בכרס אבל עבודות הללו אין נוהגות בשדה רק באלנות (וכבר כ' המוס' דמתקומותן נהגו כך) וכ"ג נש' ר"ח שפ' למעוטי קשקוש ועידור וביקוש ועישון (אולי ז"ל ויקוע ועוגיות) דעבודה אלנות הן ולא עבודה שדה ורעיים וכ"ג שפי' רמב"ם והר"ש פ' החנוך ובמהדורא אחרת מרש"י שכולן כחב דמלאכות אלו אין בשניהן ואע"ג דנבמ' חסוק דקשקוש חמת הימים אין מותר אלא לפתומי פילי ולא לאצרוי אילנא אולי אצרוי שייך גם בשדה כה"ג אבל פתומי פילי אינו אלא באלנות. פי' כ' הוא נש"י תלמיד ר"י מפרש שבי' והוא אכולהו שייך בשדה ובכרס ויכוס עידור ויכוס שייך בשדה כרסוס וירוד ופיסוג שייך באלנות דהיינו כרס דכתיב עד כרס ית אכל קשקוש וכל המ דסוף הכרייתא אינו עבודה לא בשדה ולא לאשטחי קרקע עבד להו ולא עבודה שבכרס דהא בנח אילנות לא עבד ולא מידי עב"ל מטאיר דהוא מפרש עבודה בשדה או בכרס לאשטחי הני שאינן עבודה לא בשדה ולא בכרס אלא הוא הכנה לעבודה וכ"ג שפי' הרמב"ם שבי' מה ורעה מיוחדת פי' שהיא עבודה רגילה וצריכה לשדות ולהשביח חף כל כו' וכונחו כנ"ל כמו שבאר בחו"א פי' י"ו סק"יט וכ"ג שפי' הר"ן בחידושי שבי' מה ורעה מיוחדת וכו' פי' והני מלאכות דלעיל חשבות הן ודי להן פ"א בשנה דומיא דזרעה ונטיעה אבל קשקוש והשקאה דצריכות תדיר תדיר לא מקרי חשונה עבודה ומותר לעשותן ואע"פ שפי' נב"א קת"ב וכו"כ הגמור"א מ"מ העיקר הפי' הוא כנ"ל. פי' ג' הוא נש"י רש"י האמימי (שנדפס מכת"י) שבי' העיקר משום דהני אינו אלא לאוקמי אילנא ח"ל כולן נמי עבודה באלנות כו' אבל קשקוש ועוגיות אינן עבודה לא בכרס ולא בשדה דאינן משביחין באלנות אלא אוקומי בעלמא הוא וכ"ג במחירי שבי' אבל עושרין חמת הגפנים לזורך הגפנים שלא יבש מה שולד בו לא לזורך עבודת קרקע וכן מקשקשים חמת הימים כו' מפני שהיא עשויה לטמוס הנקבים הנעשים בשרש האילנות שלא יכנס נחן הרוח ויחייבם כו' ורשאי למלאות נקעים העושים סביב האילנות מים כו'

גינות נוי ופרחים המתקיימים משנה לשנה מותר להשקות ולעבדם כדי קיומם שלא יפסדו רוב הנמחים או ימות האילנות אבל חרישה ורעה אסורין אף בהן (קס) וכל מה שמותר לעשות מותר גם ע"י פועל יהודי והעבודות האסורות אסורות גם ע"י פועל גוי וע"י לקמן ה"י: (פא) ועושיין עוגיות לגפנים. (קסא) הם גומות עגולות סביב לגפנים (קסב) וה"ה ימים ושאר אילנות (קסג) ואין חילוק בה בין כזר היו ונסתמו או לעשות בתחלה דהעוגיות האלו הן הכשר למים אבל הן עממן אינן שנה ולכן לא נחשבת עבודת קרקע ואפי' עושה בסוף שביעית לזורך מולאי שביעית מותר ואפי' דליתא הפסד אם לא יעשה (קסד) וי"א דדוקא בלופן שאינו עושר אלא מקב העפר החימום שנתלש ועושה לו גידודין סביב שם: (פב) ועושיין את אמת המים בתחלה (כ"ה) נכ"מ ובהרבה דפוסים (קסה) ר"ל אפי' לעשות אמת המים חדשה שעדיין לא היחה מותר (קסו) וכ"ג אם היחה ונתקלקלה שמוחר לתקנה (קסו) ואין נ"מ אם זורק את העפר חוץ לשדה או נוטה על שפת אמת המים ולא חיישי' שנראה כעודר ולא שמכשיר אגפיה לזרעה (קסז) וזה מותר אפי' במקום דליכא פסידא ואפי' לזורך מולאי שביעית שאין זה מועיל לשדה ואינו אלא הכשר להשקות (קסט) וכ"ג שמוחר לחפור אמה של בנין אפי' אין מונח שם סיד שהיא ניכר שהוא לבנין: (פג) וממלאין את הנקעים מים. (קע) אלא מיירי בנקעים שחתם האילנות שזו השקאה היא ולא הותרה ללא במקום פסידא למשוך מאלות לאילנות אלא מים למטות משורת הימים והאילנות עושיין נקעים וממלאין מים מים ליקח משם ולהשקות משם ורעיים ואילנות וגם בה הטעם מפני שאינו אלא הכשר לעבודה ולא מקרי עבודה בשדה:

ובגפנים עושיין את העוגיות לכתחלה והן מתמלאין מאלוהן שהרי השקאה מותרת בשביעית כ"ו יש שם פסידא כגון בית השלמים עב"ל ומבאר דמפרש דכל המי החירו משום דהוי אוקמי אילנא וזה מחללים עם מה שהעמידו בנמ' שקשוי בנאוקמי אילנא וז"ל דמפרש עבודה שבשדה ושכרס היינו שהיא לאצרוי השדה והכרס ולא מה שהיא לאוקמי שזה לא נקרא עבודה כיון שעיקרו אינו אלא שלא יגיע פסידא. והנה לבי הפירושים הראשונים מותר אפי' אינו במקום פסידא כיון שאין ההיתר מטעם פסידא וכמ"כ החו"א שם ואע"ג דבקשוי מיירי בנאוקמי אילנא מיהו יש כאן עוד היתר של עבודה שאינה בשדה ובכרס מלבד ההיתר של אוקמי רק הגמ' הוצרכה להעמיד בנאוקמי משום דאצרוי הוא בשדה ובכרס וכנ"ל אבל בשאר הדברים שמונו כגון עידור ונקעים ועוגיות מותר אפי' שלא במקום אוקמי ואע"ג דמסקינן דקרא אסמכתא בעלמא מיהו חזינן דרבנן לא אסרו מה"ט דאל"כ ל"ש אסמכתא בה אבל לפי הג' כל ההיתר כנולן הוא משום אוקמי אילנא דהוי פסידא והנה דעת רבנו דמסיים בה"י ומפני מה החירו כל אלו כו' משום פסידא נראה דמפרש כפי' הג' שכל אלו החירו רק משום דהוי אוקמי אילנא וזה יסוד ההיתר דלא נחשב עבודה וכיון שאינו אלא מדרבנן הקילו בה (וזה קת"ב לא כמש"כ בה"ה) ומש"כ רבנו שאם לא ישקו כו' משום דעוגיות ואמת המים וממלא נקעים כל המי נמי ענין השקאה הוא ואין כאן היתר אלא משום אוקמי וכיון שכל המלאכות אינן אלא מדרבנן הקילו בה במקום פסידא מרובה אפי' שיש בה ג"כ אצרוי כיון שעיקרו אוקמי אבל שלא במקום פסידא בחמת אסור. אמנם לדינא כיון שרוב הראשונים חולקים על פי' זה ולדידהו מותר דברים אלו חף שלא במקום פסידא כיון שאינו עבודה בשדה ובאלנות או שאינה עבודה בקרקע אלא הכנה לעבודה מותר אפי' שלא במקום פסידא ומש"כ מרן שם יש מקום לומר דמדאורייתא אם זה רק אוקמי אילנא לבד מותר אפי' במלאכות דאורייתא ומש"כ לעיל בה"ה ומ"מ רבנן לא ראו להחיר במלאכות דאורייתא רק בדרבנן וזה החירו אפי' שיש גם אצרוי אלא פסידא ולזה נר"ך שהיא פסידא גדולה כמש"כ רבנו ומש"כ מרן נש"י י"ד סק"ט בשם המב"ט שהחיר להשקות עשבי' נושא וכיו"ב חף שהפסדן מועט שם נהי שהפסדן מועט מ"מ כל המין הזה נפסד והוי כהפסד מרובה חף ז"ע דהמב"ט וז"ל מדמה לה לחוה"מ ובחוב"מ מותר כל דבר האבד ובלאמת מרן ז"ל נש"י י"ח סק"ד כ' דל"ד לחוה"מ ולא כל הפסד פרטי החירו רק הפסד כללי ודקדק קך מדברי רבנו זע"ק ועי' בסמוך בה"י מש"כ מה:

ציון ההלכה

רק למשך שנת השמיטה ולאחר השמיטה יהא ניתן להשיבו לקדמותו ללא הוצאה גדולה ביחס לטיפול המקובל בנייתו רגילות נראה שאסור לעשות מלאכה כדי לנטוע היקף זה (תה"ש בשם מו"ח שליט"א) וע"ל סקפ"ה בשם מרן: (קס) שם אומ' י"ג ובחוב"א שביעית פי' כ"א סק"י: (קסא) רש"י מו"ק ד' א': (קסב) גמ' שם ד' ב' שבעיקרי ימים ועי' חיי"ט שם ובמחירי מו"ק ג' א' משמע דדוקא גפנים וז"ע: (קסג) חו"א שביעית פי' י"ו סק"יט כ' ולא כרש"י שמתקן מה: (קסד) רבא"ד ורש"י משקן מו"ק כ"ב בהר פרשה א' וע"ש נר"ם משקן עוד ח"י: (קסה) עי' משנה ריש מו"ק: (קסו) ר"י קורקוס: (קסז) חו"א שביעית פי' י"ו סק"ב וכ"כ החי"ט בפ"ק דמו"ק מ"ב שם שלא במקום פסידא ומש"כ מרן שם יש מקום לומר דמדאורייתא אם זה רק אוקמי אילנא לבד מותר אפי' במלאכות דאורייתא ומש"כ לעיל בה"ה ומ"מ רבנן לא ראו להחיר במלאכות דאורייתא רק בדרבנן וזה החירו אפי' שיש גם אצרוי אלא פסידא ולזה נר"ך שהיא פסידא גדולה כמש"כ רבנו ומש"כ מרן נש"י י"ד סק"ט בשם המב"ט שהחיר להשקות עשבי' נושא וכיו"ב חף שהפסדן מועט שם נהי שהפסדן מועט מ"מ כל המין הזה נפסד והוי כהפסד מרובה חף ז"ע דהמב"ט וז"ל מדמה לה לחוה"מ ובחוב"מ מותר כל דבר האבד ובלאמת מרן ז"ל נש"י י"ח סק"ד כ' דל"ד לחוה"מ ולא כל הפסד פרטי החירו רק הפסד כללי ודקדק קך מדברי רבנו זע"ק ועי' בסמוך בה"י מש"כ מה: הרא"ש מו"ק ג' א' בשם הרא"ד נהד חירוא"ל דלא החירו אלא בנית השלמין וז"ע:

ענין ג' - בענין בניית גדר וחפירה בשביעית וגדר מלאכת שביעית

קא הלכות שמיטה ויובל פרק א

6.רמב"ם (הל' שמיטה פ"א הל' ט')

יפסדו: ט (פא) * ועושין עוגיות לגפנים. (פב) ועושין את אמת המים כתחלה (פג) וממלאין את

7. דרך אמונה ובאור ההלכה (שם) באור ההלכה

* ועושין עוגיות לגפנים. כמו"ק ג' א' יכול לא יקשקש תחת הימים ולא יעדר תחת הגפנים ולא יתלא נקעים מים ולא יעשה עוגיות לגפנים מ"ל סדך לא חורע זרעה בכלל היתה ולמה יתנה להקיש אלי' ולומר לך מה זרעה מיוחדת עטרה שנשדה ושכרס (דנטיעה בכרס הוא בכלל זרעה בשדה ומכאן משמע דנטיעה דאורייתא) אף כל שהיא עטרה שנשדה ושכרס יש מה ג' פירושים דרש"י ותוס' מפרשים כפשוטו דכל הני עטרות דלעיל הם נוהגים גם בשדה וגם בכרס אבל עטרות הללו אין נוהגות בשדה רק באילנות (וכבר כ' תמוס' דמתקומותן נהגו כן) וכ"ג נפ"י ר"ח שפ"י למעוטי קשקוש ועידור ויקיוב ועישון (אולי ל"ל ויקיוב ועוגיות) דעטרת אילנות הן ולא עטרת שדה וזרעים וכ"ג שפ"י רנמ"ה והר"ש פ' תמוס' ונמחורא אחרת מרש"י שכולן כתבו דמלאכות אלו אין בשמיהן ואע"ג דנבנ"מ חסיק דקשקוש תחת הימים אין מותר אלא לסתומי פילי ולא לאזריי אילנא אולי אזריי שיך גם בשדה כה"ג אבל סתומי פילי אינו אלא באילן. פי' ב' הוא נפ"י תלמיד ר"י מפרש שבי' והני אכולהו שייכי בשדה ובכרס ויטע עידור ויסיסות שייכי בשדה כרסוס ויזירוד ויסיסוג שייכי באילן דהיינו כרס דכתיב עד כרס זית אבל קשקוש וכל הני דסוף הכרייתא אין עטרה לא בשדה ולא לאשטווי קרקע עביד להו ולא עטרה שנכרס דהיא צוף האילן לא עביד ולא מידי עכ"ל מטאר דהוא מפרש עטרה בשדה או בכרס לאסוקי הני שאינן עטרה לא בשדה ולא בכרס אלא הוא הכנה לעטרה וכ"ג שפ"י הרע"ב"א שבי' מה זרעה מיוחדת פי' שהיא עטרה רגילה וזרעה לשדות ולהשפית אף כל כו' וכוונתו כנ"ל כמו שביאר בחו"א סי' י"ו סק"יט וכ"ג שפ"י הר"ן בחידושי שבי' מה זרעה מיוחדת וכו' פי' והני מלאכות דלעיל חשבות הן ודי להן פ"א בשנה דומיא דזרעה ונטיעה אבל קשקוש והשקאה דזריות תדיר תדיר לא מקרי חשבות עטרה ומותר לעשותן ואע"פ שפ"י נע"א קתה וכ"ג הנמוקי" מ"מ העיקר הפ"י הוא כנ"ל, פי' ג' הוא נפ"י רש"י האמיתי (שנדפס במח"ס) שבי' הטעם משום דהני אינו אלא לאוקמי אילנא ו"ל כולן נמי עטרה באילן כו' אבל קשקוש ועוגיות אין עטרה לא בכרס ולא בשדה דאינן משפחין באילן אלא אוקמי בעלמא הוא וכ"ג במאירי שבי' אבל עידורין תחת הגפנים לצורך הגפנים שלא ייבש מה שנועד לו לצורך עטרה קרקע וכן מקשקשים תחת הימים כו' מפני שהיא עשויה לסתום הנקבים הנעשים בשדה האילן שלא יבש כן הרוח וימיבש כו' ורשאי למלאות נקעים העושים סביב האילן מים כו'

בניית נוי ופרחים המתקיימים משנה לשנה מותר להשקות ולעבדם כדי קיומם שלא יפסדו רוב הזמנים או ימות האילן אבל חרשה חרשה אסורין אף בהן (קס) וכל מה שמוותר לעשות מותר גם ע"י פועל יהודי והעבודות האסורות אסורות גם ע"י פועל גוי וע"י לקמן ה"י: (פא) ועושין עוגיות לגפנים. (קסא) הם גומות עגולות סביב לגפנים (קסב) וה"ה זתיס ושאר אילנות (קסג) ואין חילוק בזה בין כרס היו ונסתמו או לעשות בתחלה דהעוגיות האלו הן הכשר למים אבל הן עמלן אין שנה ולכן לא נחשבת עטרת קרקע ואפי' עושה בסוף שביעית לצורך מולאי שביעית מותר ואפי' דליכא הפסד אם לא יעשה (קסד) וי"א דדוקא באופן שאינו עוטר אלא מקבן העפר החימום שנתלש ועושה לו גידודין סביב שם: (פב) ועושין את אמת המים כתחלה (כ"ה) בכ"מ ובהרבה דפוסים (קסה) ר"ל אפי' לעשות אמת המים חדשה שעדיין לא היתה מותר (קסו) וכ"ש אם היתה ונתקלקלה שמוותר לתקנה (קסו) ואין נ"מ אם זורק את העפר חוץ לשדה או נוטנה על שפת אמת המים ולא חיישי' שנראה כעודר ולא שמכשיר אגפיה לזרעה (קסז) וזה מותר אפי' במקום דליכא פסידא ואפי' לצורך מולאי שביעית שאין זה מועיל לשדה ואינו אלא הכשר להשקות (קסח) וכ"ש שמוותר לחפור אמת של בנין אפי' אין מונע שם סיד שיהא ניכר שהוא לבנין: (פג) וממלאין את הנקעים מים. (קט) לא מיירי נקעים תחת האילנות שזו השקאה היא ולא הותרה אלא במקום פסידא למשון מאילן לאילן אלא מיירי למטה משורת הימים והאילנות עושין נקעים וממלאין שם מים ליקח משם ולהשקות משם זרעים ואילנות וגם בזה הטעם מפני שאינו אלא הכשר לעטרה ולא מקרי עטרה בשדה:

ובגפנים עושין את העוגיות לכתחלה והן ממלאין מאיליהן שהרי השקאה מותרת בשביעית כ"ו שיש שם פסידא כגון בית השלמים עכ"ל ומבאר דמפרש דכל הני החירו משום דהוי אוקמי אילנא וזה תחתים עם מה שהעמידו נבנ"מ קשקושי באוקמי אילנא ו"ל דמפרש עטרה שנשדה ושכרס היינו שהיא לאזריי השדה והכרס ולא מה שהוא לאוקמי שזה לא נקרא עטרה כו' וזהו פ"א בשנה דומיא דזרעה ונטיעה אבל קשקוש עטרה ומותר לעשותן ואע"פ שפ"י נע"א קתה וכ"ג הנמוקי" מ"מ העיקר הפ"י הוא כנ"ל, פי' ג' הוא נפ"י רש"י האמיתי (שנדפס במח"ס) שבי' הטעם משום דהני אינו אלא לאוקמי אילנא ו"ל כולן נמי עטרה באילן כו' אבל קשקוש ועוגיות אין עטרה לא בכרס ולא בשדה דאינן משפחין באילן אלא אוקמי בעלמא הוא וכ"ג במאירי שבי' אבל עידורין תחת הגפנים לצורך הגפנים שלא ייבש מה שנועד לו לצורך עטרה קרקע וכן מקשקשים תחת הימים כו' מפני שהיא עשויה לסתום הנקבים הנעשים בשדה האילן שלא יבש כן הרוח וימיבש כו' ורשאי למלאות נקעים העושים סביב האילן מים כו'

ציון ההלכה

רק למשך שנה השמיטה ולאחר השמיטה יהא ניתן להשיבו לקדמותו ללא הוצאה גדולה יחם לטיפול המקובל בעינות רגילות נראה שאסור לעשות מלאכה כדי למנוע היזק זה (תה"ש שם מו"ח שליט"א) וע"ל סקפ"ה בשם מרן: (קס) שם אות י"ג ובחו"א שביעית פי' כ"א סק"י: (קסא) רש"י מו"ק ד' א': (קסב) גמ' שם ד' ב' שנעיקרי יחיס ועי' חיי"ט שם ובמאירי מו"ק ג' א' משמע דדוקא גפנים וז"ע: (קסג) חו"א שביעית פי' י"ו סק"י: כו' ולא כרש"י שממלק סה: (קסד) רב"ז ור"ש משנן מו"ק כ"ג נהר פרשה א' וע"ש נב"ש משנן עוד חו"י: (קסה) עי' משנה ר"ש מו"ק ר"י קורקוס: (קסו) חו"א שביעית פי' י"ו סק"י וכ"כ החי"ט בפ"ק דמו"ק מ"ג וע"ש בתוס' קט"א וזה דלא כהנמוקי" ומאירי שם דאין היסור אלא במשליך העפר לחוץ ועי' פה"ש אבל נפקסי ר"ד כמו"ק ג' ב' פסק דמותר בכל גווני ועי' בחי' הר"ן שם: (קסז) שם סק"יט כ': (קסח) עי' שביעית פ"ג ה"ב: (קט) חו"א שם וכ"פ הרב"ז והר"ש בחו"כ נהר פרשה א' וע"ש עוד פי' דאפי' מביא לחות לאילנות מותר דהוי אוקמי אילנא בעלמא ועי' בתמוס' הרא"ש מו"ק ג' א' בשם הרב"ז נהר פרשה א' ודקדק כן מדברי רבנו זע"ק ועי' בסמוך בה"ש מ"ש"כ סה:

8. אגרות משה (יו"ד ה' סי' מח' אות ז'-ח')

קעב אגרות יורה דעה סימן מח משה

עושין ככר הא גם בשדה לכן שרי אחר היתר ר"ג ובית דינו ונשאר בצ"ע.

ז. יש לבאר גדר איסור מלאכת הארץ בשביעית בשני דרכים

והנכון לע"ד דהנה באיסור מלאכה בעבודת הארץ דשביעית שמצינו שרק כשמועילה להשבתת הארץ ולפירותיה ואילנותיה אסור אבל לחפור בעלמא אף לצורך כגון לבנות וכדומה וכן כל מלאכות הקרקע אם לא להשביח אלא לצורך אחר כגון רק לאוקמי אילנא וללמד הפרה לחרוש וכדומה מותר מן התורה, ובהרבה דברים אף מדרבנן יש להסתפק אם עכ"פ הוא איסור מלאכה באופן שאסור משום דמלאכת עבודת קרקע נאסרה ולא הוי זה אלא בשהוא משבח הקרקע אבל לצורך אחר אין זה מלאכה דעבודת קרקע אלא מלאכה אחרת בעלמא של האדם שעושה בהקרקע. או שמוזה חזינן שאין זה ענין איסור מלאכה כלל אלא מה שמבטל בהמלאכה שביחת הארץ שיש בשנה זו, ולכן מה שעושה להשביח בהצמיחה הוא בטול השביתה אבל המלאכות שאינן להשביח אלא לענינים אחרים ואף לאוקמי אילנא לא נתבטל בזה שביחת הקרקע. ולפ"ז אין לאסור אלא מה שמועיל לשביעית גופה ולא כשהתועלת יהיה להשמינית דהא רק בשנת השביעית יש דין השביתה והווי אף המלאכות שמשביחין אף לא לשנה זו כמלאכות אחרות בעלמא שעושה בהקרקע שלא נאסרו. ומה שאסור לחרוש בקרקע אף ביום אחרון של השנה אף דאז הווי חרישתו רק למוצאי שביעית משום דעכ"פ כיון דכן הוא דרך המלאכה לעשות היום התועלת שנה הבאה הוא בטול השביתה דשנה זו כיון דהיום צריך לעשותה אף שהוא לתועלת שלאחר זמן.

ח. מרש"י נראה כהדרך הא', ובניאור החילוק מאיסור מלאכה בשבת

והנה ברש"י מו"ק דף ו' על הא שמרביצין שדה לכן ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית ובשביעית כדי שיצאו למוצאי שביעית כתב אבל לא יסקה בשביעית כדי שיצאו בשביעית, שלכאורה קשה הא אסור לעשות בשביעית מלאכה שתועיל אף רק למו"ש, דהא אסור לחרוש אפילו ביום אחרון של שנת שביעית וא"כ מ"ש השקאה דמותר לצורך מו"ש. אבל לפ"ז ניחא דהא השקאה אינה מלאכה מצד עצמה אלא מחמת התועלת שעושה, ול"ד לחרישה שאף שג"כ אם לא היתה מועלת לא היתה מלאכה דהיה זה כמו חפירה בעלמא מ"מ הוא רק שהתועלת עשתה שמחמת זה נחשבת מלאכה, אבל עכ"פ עתה היא מלאכה בעצם אבל השקאה כל ענין המלאכה הוא רק כשיש תועלת

כדאר"י במו"ק דף ב' מה דרכו של זורע לצמוחי פירא ה"נ מצמח פירא, וא"כ נמצא שעיקר המלאכה הוא התועלת שיצא מזה, ולכן כיון שהתועלת הוא במו"ש אין כאן בשביעית שום מלאכה מצדה רק מלאכת השקאה בעלמא ומלאכת מו"ש שאינה כלום לאסור בשביעית דמותרת בכל מלאכה, ול"ד לשבת שאסור בכל מלאכה שלכן נהי שהתועלת יהיה בחול מ"מ המלאכה דחול עושה בשבת שאסור ג"כ. ואף לרבה דהוא משום חורש מחמת שמרפי ארעא מ"מ ל"ד לחורש שהיא מלאכה בעצם מצד התועלת שעושה והווי עכ"פ מלאכת שביעית כיון שהיום צריך לעשותה שמוזה צריכה לשבות, אבל השקאה שאם הרפוי שעשה לא עשה תועלת צמיחה אינה מלאכה ששייך לאסור בשביעית דמותר בכל מלאכה ולא איכפת לן כלל במעשה הרפוי שעושה, נמצא שכל מלאכתו תלוי בהצמיחה וכיון שהצמיחה תהיה במו"ש הווי מלאכת מו"ש שמוותר בשביעית שמוותר בשאר מלאכות. דזה ודאי מסתבר שאם יהיה שנים כשני אליהו שלא תצמיח או יהיה חלוק גדול בין חרישה להשקאה דחרישה היא על כל פנים מלאכה כיון שזו מלאכה שצריך עתה לעשות ולא תיבטל מלאכתו כמה שאח"כ לא צמח מזה כלום, אבל השקאה אם לא יצמח אח"כ מזה אגלאי מלתא שלא היתה מלאכה כלל, לא מבעיא לר"י אלא אף לרבה י"ל כן, ולכן בשביעית הווי זה מלאכת מו"ש שעושה בשביעית שזה מותר, והוא טעם נכון מאד אליבא דרש"י.

אבל אם נימא שהוא איסור מלאכה כיון שמשביח אף שהוא לצורך מוצאי שביעית שייך להחשיבה בשם מלאכה דקרקע שהי"ל לאסור להשקות גם כדי שיצאו למוצאי שביעית כמו שאסור כדי שיצאו בשביעית, אם לא דנימא מטעם שהשקאה בשביעית הוא רק איסור מדרבנן ולכן לא אסור אלא כשהוא כדי לצאת בשביעית ולא כשהוא למוצאי שביעית, אבל הוא דחוק מאד דהא יש להם לאסור כעין דאורייתא, בשלמא מה שלא אסור להשקות ערב שביעית ניחא דלא גזרו איסוריהם כלל על תוספת שביעית, וכן מה שהתירו להשקות בשביל האילנות שלא יפסדו ניחא כדכתב הרמב"ם בפ"א ה"י דכיון שהוא מדבריהם לא גזרו במקום הפסד, אבל מה שהתירו כשיצאו במוצאי שביעית יקשה, אבל לטעם הב' ניחא כדבארתי.

ט. לפ"ז מיושבים דברי רש"י

וא"כ מיושב שפיר דברי רש"י שלא יסתרו הא דר"ה והא דמו"ק אהרדי דאף שאיסור דקודם שביעית הוא מדין תוספת זמן כרש"י מו"ק מ"מ צריך דוקא לזה שהעבודה תועיל רק לשביעית כרש"י ר"ה דהא לפ"ז נמצא שאם היה אפשר לעשות בשביעית מלאכה

ל"ג בתוך בעניינינו וברכה טובה ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

אליבא דהלכתא

מועד קטן דף ו'

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

ענין ד' - בענין מקיים כלאי האילן

9. ערוך השולחן (יו"ד רצה טז'-יז')

בהמתן והיו שמחים, התקינו שיהא עוקרין ומשליכין על הדרכים וכו', התקינו (שיהא) מפקירין כל השדה כולה ע"ש. ולמה לא הזכירו כלאי אילן כלל. וכן בכל הש"ס כשהביא הך דמקיים כלאים הביא ברייתא דהמנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים, בריש מו"ק (סג) ובשלהי מכות (כג): ובהשוכר [עטרה זיה] סד], וזהו הכל בזרעים וירקות ותבואות שיש בהם ניכוש וחיפוי. אלא וודאי דבכלאי אילן ליכא כלל איסור דמקיים כלאים, וטעמא רבה איכא במילתא, דהא כלאי אילן למדנו מכלאי בהמה מקרא (ויקרא יט ט) ד'בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים', מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה [קדושין לט]. וכמ"ש בסעיף א', וכיון שכל עיקר האיסור למדנו מכלאי בהמה הרי להדיא שנינו שם דכלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים, וממילא דגם כלאי אילן כן הוא, ולכן השמיטם התנא משום דחד דינא אית להו. ועוד, דבשלמא כלאי זרעים וכלאי כרם שעומדין עתה באמצע גידולן, וכשיתגדלו יתלשום לגמרי, שייך קיום בעת שהם בגידולם והיינו להניחם שיתגדלו, אבל בכלאי אילן האיסור הוא רק לשעה קלה ואח"כ עומדת העץ לעולם ואין עושים לה מאומה, והפירות גדילים מאליהם והרי הם מותרים באכילה, וא"כ מה שייך בהם מקיים כלאים, ועוד דלקצוץ אילן איסורא נמי איכא משום 'לא תשחית את עצה' (דברים כ טו), ולפ"ז לדעת הרמב"ם וכפי כל סוגיות הש"ס לא שייך כלל באילנות מקיים כלאים:

יח ואי קשיא דא"כ מהו זה שכתבו הטור והשו"ע דאסור לקיים המורכב כלאים, דע דזהו מדברי הרא"ש בהלכות כלאים [סימן ג] וזה לשונו: אע"פ שלוקין על הרכבת האילן ועל קיומו אפ"ה הפירי מותר, וגם מותר ליקח ייחור מן האילן המורכב ולנטעו בארץ וכו'. עכ"ל. וקשה לי, דאם האילן אסור בקיומו ומחוייב לקוצצה איך מותר ליקח ממנו ייחור ולנטעה, ולהיפך אם הענף מותר למה כל האילן נאסרה, מה לי ענף אחד ומה לי הרבה ענפים. אלא וודאי דגם כוונת הרא"ש אינו כמו שתפסו רבים דכוונתו לקצוץ האילן אלא הכי פירושו, דהנה הרא"ש וודאי אינו סובר כל הני דקדוקים שדקדקנו דאין בכלאי אילנות איסור קיום כלל, וס"ל דלא גרע מכלאי זרעים, האמנם כוונתו מיד אחר ההרכבה כשעדיין לא נתגדל האילן כלל מחוייב ליטול המורכב מעצם האילן, וזהו כמו בזרעים באמצע

ואפילו לזה שעבר והרכיבו, ומותר ליקח ענף מהמורכב ולנטעו במקום אחר. עכ"ל. וכבר צעקו כמה גדולים ככרוכיא דבכל המדינות רובם ככולם הכרמים והפרדסים מורכבים, וכמעט שנה שנה דרכם להרכיב, והישראל קונה הכרם או הפרדס, וכיון שאסור לקיימן הרי מחוייב לעקרו, ואין מי שיעשה כן, ונמצא שכולם עוברים בכל יום על לאו דמקיים כלאים. ויש מי שרצה לפסלם לעדות, ואינו כן, דאינו פסול לעדות אלא בלאו שע"י מעשה דלוקין עליו וכאן אין הישראל עושה מעשה [נכסמ יחזקאל סימן ז'ט]. ואין לומר דבלא מעשה אין איסור כלל, דלהדיא אמרינן בירושלמי ריש פ"ח דכלאים (כ"ב) אמשנה דכלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים וכו' מה רבי עקיבא דאמר המקיים בכלאים לוקה, א"ר יוסי הכל מודים באיסור שהוא אסור ע"ש. ויש מי שטרח לחלק בין ארץ ישראל לחו"ל כשאינו ע"י מעשה לפי הנראה מתוספות [השו"ע (עטרה זיה) סד. ד"ה יג] דאפילו לר"ע לא אסר בלא מעשה [חמס סופר סימן רפ"ח]. ואי אפשר לומר כן, חדא דזהו נגד הירושלמי שהבאנו, וגם מתוספות לא מוכח כן ע"ש. [הג"ש שדך נסופו סימן ק"ו כמז דתפומי יער הו' כלאים עם תפומי פרדס, והמשכנתו יעקב סימן ס"ו והגאון רבי אפרים זלמן מרגליות דחו דבריו דמין אחד הם, ועכ"פ כולם הרעישו על מה שאין מזהרין צוה וגם החמס סופר שס]:

זו וְעַנְנֵיךָ נראה ללמד זכות על כלל ישראל, דהנה יש לדקדק במשנה ריש פ"ח דכלאים (כ"ב), דתנן כלאי הכרם אסורין לזרוע ולקיים וכו' כלאי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים וכו' כלאי בגדים מותרין בכל דבר וכו' כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינן אסורין אלא להרביע וכו' ע"ש, ולמה לא חשיב כלאי האילן. וכן הרמב"ם ריש פ"א (כ"ג) כתב, ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו. וכן בפ"ה דין ח' בכלאי הכרם כתב, אחד הנוטע ואחד המקיים כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם הרי זה קידש וכו'. ואילו בכלאי אילן בפ"א דין ה' כתב, כלאי האילנות וכו' המרכיב אילן באילן הרי זה לוקה וכו'. ולמה לא הזכיר כאן המקיים. וכן הא דתנן בריש שקלים (כ"ב כ"ג) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, ובריש מו"ק (כ"ג כ"ג) דבחול המועד יוצאין ב"ד על הכלאים, ואמרינן בגמרא שם [ו.], ורמינהי באחד באדר וכו', ומתרחן כאן בבכיר כאן באפיל כאן בזרעים כאן בירקות. ואמרינן שם, בראשונה היו עוקרין ומשליכין (לפניהם) לפני

אליבא דהלכתא

מועד קטן דף ו'

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

10. שו"ת שאילת דוד (יו"ד ח סימן יא)

(ד) דין מקיים כלאי הרכבת אילן. מצאתי בהריטב"א דקדושין דף ל"ט א' שאומר שאין דין מקיים כלאים אלא בכלאי הכרם דכתיב בהו לא תזרע תרי זימני ומוכח שם דבכלאי הרכבת אילן באילן סובר הריטב"א שלא נאסר המקיים ורשמתי שם על הגליון וע"כ צ"ל דמפרש המשנה דאוסר לקיים כלאי זרעים דהוי רק מדרבנן ומה"ת לא נאסר לקיים רק בכלאי הכרם וכלאי זרעים מדרבנן ובהרכבת כלאי אילנות אין איסור אפילו מדרבנן לקיימן דלא קחשיב שם בהמשנה איסור הקיום אלא בכלאי זרעים ובכלאי הכרם וכן הפירות מותרין לכו"ע וכמו בכלאי זרעים דתרווייהו מחד קרא נפק היתרא בחולין דף קט"ו א' מדאיתקשו לכלאי בהמה וזה שייך גם לכלאי האילן כמבואר בירושלמי בפ"ק שהרי למדו אותן רק מכלאי בהמה ובכלאי בהמה גם לקיימן מותר ומה"ט יש להתיר אף כלאי זרעים לקיימן רק שאסור מד"ס אבל כלאי אילן לא גזרו אף מד"ס שהרי לא חשיב בהמשנה שם איסור קיומן וכן נראה קצת מהירושלמי דכלאים פ"ה דגוון / דגוי / שהרכיב אגוז ע"ג פרסק אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן עכ"ז נוטל הימנו יחור ונוטע במקום אחר אבל צע"ג בפ"ק דכלאים בירושלמי אמרו בשוק של צפורי היו מרכיבין קרסטלין ע"ג אגסין ועבר תלמיד ואמר להם אסורין אתם הלכו וקצצום משמע שאסור לקיים כלאי אילן וי"ל שקצצום כדי לפרסם שאסור לעשות כן ודו"ק: